

Voortgangsrapportage Regio Deals 2021

Hoofdpunten voortgang

Voor de Regio Deals uit de eerste tranche komt voor een aantal projecten de afronding inmiddels in zicht of is een feit en liggen de Regio Deals grotendeels op schema. De uitvoering van de tweede tranche Regio Deals komt goed op stoom en leidt inmiddels tot eerste resultaten. In de derde tranche is er duidelijk verschil waarneembaar van Regio Deals die direct aan de slag konden en anderen waarbij eerst nog een grotere investering nodig is in het opzetten van de governance of nadere uitwerking van projecten. Inmiddels is elke deal op een goede wijze gestart.

De Regio Deal wordt breed gezien als een effectief instrument waarbij regionale partners samen met het Rijk de brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht in de regio kunnen bevorderen. Uit de tussentijdse rapportages die de regio's opstelden, komt wederom naar voren dat de Regio Deals functioneren als vliegwiel voor samenwerking. Enerzijds zorgt de Regio Deal voor meer regionale samenwerking, waarin partijen elkaar steeds beter weten te vinden. In verschillende regio's is zichtbaar dat het zorgvuldig opzetten van een governance-structuur, en het actief verbinden van verschillende thema's en partijen ten goede komt aan die regionale samenwerking. Mooie voorbeelden zijn de ondernemers die mee investeren in de Fruit Tech Campus in de Regio Deal Rivierenland en de triple helix samenwerking die het Bruto Twents Geluk meetbaar probeert te maken. Anderzijds is er ook meer Rijk-regio samenwerking. Voor de betrokkenen bij de Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe lijkt het Rijk dichterbij en zij zien zichzelf ook zichtbaarder worden in Den Haag.

Een ander terugkerend thema in de regio's is de borging van de samenwerkingen en activiteiten op de lange termijn. "Het gaat niet alleen om de projecten die nu lopen, maar juist om de beweging die zij op gang brengen", klinkt het bijvoorbeeld in Oost-Groningen. Vanuit die beweging is in die regio bijvoorbeeld een lange termijn agenda opgesteld. In ZaanIJ zijn investeringen in het kader van de Regio Deal een katalysator voor meer projecten. Kennis en ervaring, opgedaan in een Regio Deal, zijn ook breder beschikbaar, bijvoorbeeld over bodemdaling of via de Community of Practice rond de wijkenaanpak in Utrecht.

Leerervaringen

Er bestaan verschillende trajecten ten behoeve van kennisontwikkeling van de Regio Deal aanpak. Zodat het Rijk net als de regio tussentijds kan leren. Ik ga hieronder in op de stand van zaken van deze trajecten.

Regionale monitor Brede Welvaart door het CBS

Op 6 december 2021 lanceerde het CBS de tweede editie van de regionale Monitor Brede Welvaart (rMBW).¹ De monitor werd, net als de eerste editie, gefinancierd door het ministerie van LNV. In de rMBW wordt de brede welvaart van gemeenten, provincies en COROP-gebieden in kaart gebracht. Aan de hand van 42 indicatoren geeft de monitor een breed en divers beeld van de staat en ontwikkeling van de regionale samenleving. De nieuwe editie is gebruiksvriendelijker en heeft aan aantal nieuwe indicatoren, waaronder groen-blauwe ruimte. Het beeld van de brede welvaart veranderde weinig ten opzichte van de eerste meting. De opvallendste trend is dat Nederlanders hun kwaliteit van wonen minder zijn gaan waarderen. Ook de afstand tot voorzieningen nam in veel gemeenten toe. Op 1

---

¹ Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>

februari organiseerden LNV, het CBS en regionale beleidsmakers een Webinar over hoe de monitor benut kan worden.

PBL onderzoeksprogramma Brede Welvaart en regio

Het PBL onderzoeksprogramma² (2019 - maart 2022) heeft als doel kennis te ontwikkelen, verdiepen en te ontsluiten over brede welvaart in de regio en over de werking van hieraan gerelateerd beleid. De eerste tussentijdse inzichten (2020) gingen over het belang van regio-specifiek beleid voor brede welvaart, het expliciet maken van normatieve keuzes, het belang van een lerende adaptieve aanpak en het opzetten van de monitoringsstructuur. In 2021 publiceerde PBL nieuwe inzichten, over de uitwerking van het Regio Dealbeleid in de praktijk en over het belang van regionale samenwerking in het bevorderen van brede welvaart.

Hieruit blijkt bijvoorbeeld dat als gevolg van de Regio Deals er meer aandacht is in de onderzochte regio's voor het bredere welzijn van inwoners. Het advies is wel om in toekomstig beleid bewuster een integrale afweging te maken tussen aspecten van brede welvaart, omdat er sprake kan zijn van afruilen dan wel synergie-effecten. PBL ziet een belangrijke rol voor het Rijk in het bieden van structurele informatie over de brede welvaart op regionaal niveau, bijvoorbeeld via het continueren van de regionale Monitor Brede Welvaart. Daarnaast kan het Rijk helpen om een specifieke regionale opgave beter in de context van de rest van Nederland te plaatsen en regio's zo meer inzicht te geven in de invloed van hun opgave/beleid op de situatie in omliggende regio's.

Verder is het volgens het PBL belangrijk dat mensen toegang hebben tot aspecten van brede welvaart buiten de gemeente waarin zij zelf wonen. Het advies is om bij de regionale beleidsontwikkeling rekening te houden met hoe de inwoners bepaalde aspecten van brede welvaart waarderen, en hoe dat verschilt per regio.

Ten slotte formuleerde PBL op basis van casusonderzoek handvatten voor toekomstig adaptief en lerend beleid gericht op brede welvaart in de regio. Zo adviseert het planbureau om bij de nieuwe Regio Deals een helder en afgebakend einddoel op programmaniveau te formuleren en daarbij expliciet te maken hoe verwacht wordt dat de beleidsacties daaraan bijdragen. Op basis daarvan kunnen partijen tussentijds meten en reflecteren over hoe dat verloopt, om eventueel bij te stellen.

Op 10 maart 2022 organiseerde het PBL een slotconferentie om met beleidsmakers van alle overheidslagen uit te wisselen over deze inzichten en hoe deze vertaald kunnen worden naar de beleidspraktijk. Uiteraard blijven de inzichten uit het onderzoeksprogramma de komende periode beschikbaar voor de beleidsontwikkeling met betrekking tot brede welvaart in de regio.

Governance Lab

In het "Regio Deal Lab Governance" leren regio's onderling en met het Rijk op een intervisieachtige manier van elkaar, op het gebied van samenwerking, betrokkenheid van andere partijen, sturing, governance, democratische verantwoording en de aanpak van complexe maatschappelijke vraagstukken. Eind april 2022 is de laatste sessie van dit traject voorzien.

---

² Zie: <https://www.pbl.nl/brede-welvaart-in-de-regio/onderzoeksprogramma>

Een belangrijk vraagstuk waar met elkaar over wordt gesproken, is de samenwerking tussen Rijk en regio en hoe dit verder verbeterd kan worden. Rijk en regio zijn bijvoorbeeld vaak niet goed bekend met elkaars besluitvormingsprocessen. Ook is gebleken dat bij de Regio Deals uit de eerste en tweede tranche de communicatie tussen de regio en departementen duidelijker had gekund, verwachtingen waren over en weer niet altijd helder. Het Lab laat ook zien dat regio's samenwerking met het Rijk belangrijk vinden, waarbij de Regio Deal een opmaat kan zijn voor langjarige samenwerking. Dit past bij de behoefte aan meer opgavegerichte samenwerking tussen Rijk en regio, zoals blijkt uit het rapport van de Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen. Andere thema's die in Regio Deal Labs aan de orde kwamen, zijn de inrichting van een passende regionale governance, legitimiteit en draagvlak.

Op verzoek van bestuurders die betrokken zijn bij een Regio Deal is ook een digitale bijeenkomst georganiseerd voor bestuurders. Hier is gesproken over onderwerpen als gemeentelijke sturing in regionale samenwerking en samenwerking met andere partijen dan overheden.

Gevolgen van de coronacrisis

De impact van de coronapandemie op de ambities en opgaven is in alle Regio Deals besproken. Hieruit en uit onderzoek van de planbureaus en de Rabobank komen een aantal patronen naar voren:

- Corona heeft invloed op alle aspecten van brede welvaart: economie (sectorale effecten die regionaal vaak verschillende impact hebben), ecologie/ruimte (druk op ruimte, herwaardering voor natuur) en mens/maatschappij (onderwijsachterstanden, participatie, druk op gezondheid, sociale cohesie).
- Er zijn regionale verschillen in de impact, zowel stedelijk versus landelijk als verschillen binnen stedelijke agglomeraties.
- Bestaande kwetsbaarheden lijken door corona te worden versterkt/uitvergroet. Een voorbeeld daarvan is de grote impact van corona in wijken die toch al kwetsbaar waren, zoals in Rotterdam Zuid en Groningen Noord. In de Zuid-Hollandse Delta werd corona bijvoorbeeld als katalysator van vraagstukken gezien, zoals het vergroten van ongelijkheid.
- Het belang van een brede welvaart aanpak neemt toe: een integrale aanpak gericht op economisch en maatschappelijk herstel t.b.v. duurzame kwaliteit van leven en leefomgeving. Zo vergoot de coronacrisis de aandacht voor een gezonde leefstijl, wat om een integrale aanpak vraagt die ook naar de sociale en fysieke leefomgeving kijkt.
- Het belang van regionaal maatwerk en "bottom-up werken" wordt duidelijker, aansluitend bij wat inwoners en ondernemers nodig hebben, om in te spelen op regionale verschillen.
- Uit verschillende regio's klonk het signaal dat de impact van de coronacrisis op jeugd een groot aandachtspunt is. Hierbij werd gesproken over onderwijsachterstanden, kansenongelijkheid en mentale gezondheidsproblemen. Het project Kansen4Kinderen wordt in de Regio Zuid- en Oost Drenthe bijvoorbeeld als perspectiefvol project beschouwd om op voort te bouwen in het kader van coronaherstel.³ Opgaven op de arbeidsmarkt was een ander terugkerend thema. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de positie van kwetsbaren, maar ook werden in verschillende regio's de urgentie van een wendbare beroepsbevolking, en "werk naar werk" projecten zichtbaarder.

In een aantal Regio Deals is er door de coronapandemie ook vertraging opgelopen, bijvoorbeeld op plekken waar behoefte was om gezamenlijk met bewoners visies voor de toekomst te ontwikkelen. Soms bleek dat digitaal op te lossen, of kwamen projecten na de lockdown weer goed op stoom. Bij

---

³ <https://cmostamm.nl/wp-content/uploads/Rapportage-corona-herstel-strategie-Drenthe-digitale-versie-def.pdf>

andere Regio Deals leidde dit tot een verlenging van de uitvoeringsperiode. De pandemie heeft niet tot aanpassingen van doelstellingen in deals geleid, wel tot het verschuiven van accenten en prioriteiten.

Kaart met geografische spreiding 30 Regio Deals

Voortgang Regio Deals

Landsdeel Noord

1. Zuid- en Oost-Drenthe

De Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe heeft een impuls gegeven aan het gezamenlijk verbeteren van de brede welvaart in de regio. De Regio Deal is daarnaast de aanzet geweest voor meer regionale samenwerking in de regio, en ook met het Rijk. De regio ervaart Den Haag dichterbij en ziet zichzelf ook zichtbaarder worden in Den Haag. Vanuit de Regio Deal zijn inmiddels ruim veertig projecten gestart, verdeeld over de pijlers Werken, Wonen en Welzijn. De economische structuurversterking is vormgegeven door het inrichten van innovatiehubs in de regio. Het biedt kansen voor jongeren en andere talenten uit de regio om kennis te maken met de (maak-) bedrijven uit de regio en samen te werken aan de vraagstukken voor de toekomst. Mooie voorbeelden hiervan zijn de IQ Boulevard in Hardenberg, de IT hub en DOC33 in Hoogeveen en de campus Emmen waarin MBO (Drenthe college), HBO (NHL Stenden) en WO (RUG) gezamenlijk in doorgaande leerlijnen werken aan het oplossen van de vragen van het bedrijfsleven. Er zijn tien proeftuinen gestart in verschillende woonwijken in gemeenten zoals Borger Odoorn, Hoogeveen en Coevorden, met als doel om te kijken wat werkt en wat werkt niet in het vraagstuk van het verduurzamen en toekomstbestendig wonen. Meer dan zestig scholen in de regio werken samen om alle kinderen gelijke kansen te geven. Er is een flexibele HBO-Verpleegkunde opleiding in de regio gerealiseerd en er is een methode ontwikkeld om gezinnen te helpen armoedepatronen te doorbreken die in hun families van generatie op generatie zijn overgedragen. Betrokken partners in de regio willen graag op deze voet door voor de lange termijn. In de regio, met Den Haag en met meer stakeholders uit de verschillende werkvelden en thema's.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via www.regiodealzuidoostdrenthe.nl

2. Natuurinclusieve landbouw

In deze Regio Deal zijn het Rijk en de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen aan de slag gegaan met gebiedsgericht werken aan meer natuurinclusieve landbouw. In acht gebieden die verschillen qua grondsoort en type landbouw zijn gebiedsprocessen opgestart om van onderop in een samenwerking tussen boeren, terreinbeheersorganisaties en overheden een streefbeeld te formuleren. Via projecten worden boeren in samenwerking met andere gebiedspartijen op gang geholpen om 'anders te gaan boeren'. Voor deze samenwerking zijn fysieke bijeenkomsten en ontmoetingen essentieel. Als gevolg van de verschillende lockdowns de afgelopen twee jaren is de voortgang minder groot dan verwacht en is een verlenging van de uitvoeringsperiode met één jaar aangevraagd. Toch zijn er de nodige projecten in uitvoering en staan veel nieuwe initiatieven in de startblokken om in 2022 tot uitvoering te komen. Het gaat hierbij om een mix van grote en kleine projecten gericht op experimenten, kennisontwikkeling die bijdragen aan een landbouw die beter in balans is met de natuur en landschap en daarmee de leefgemeenschap. In vijf van de acht gebieden is een subsidieregeling voor kleinschalige boerenexperimenten in uitvoering. Samenwerkingsprojecten zijn hiermee gestart, waarmee bijvoorbeeld de bodemstructuur versterkt wordt, een gevarieerder grasaanbod op veen ontstaat en experimenten met strokenteelt en sorghumteelt plaatsvinden. Ook is het afgelopen jaar geïnvesteerd in monitoring, een belangrijk onderdeel van deze Regio Deal. Een kennisconsortium van WO, HBO, MBO en Kadaster ondersteunt het lerende karakter van deze Regio Deal. Deze gebiedsgerichte aanpak versterkt de samenwerking tussen boeren en andere gebiedspartijen, wat bijdraagt aan een gedragen en duurzaam perspectief voor de landbouw. De komende tijd kijken de betrokken partners hoe de aanpak in de Regio Deal zich verhoudt tot de plannen en afspraken uit het Coalitieakkoord op het gebied van landbouw, natuur en landelijk gebied.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via <https://www.regiodealnatuurinclusievelandbouw.nl/regiodeal>

3. Noord-Oost Friesland/Holwerd aan Zee

De Regio Deal Noordoost Friesland/Holwerd aan Zee bestaat uit twee op zichzelf staande programma's: De Versnellingsagenda (triple helix in Noordoost Fryslân) en het burgerinitiatief Holwerd aan Zee. De Versnellingsagenda is goed op stoom gekomen. Inmiddels zijn meer dan vijftig projecten gestart in de actielijnen Onderwijs & Arbeidsmarkt, Innovatie & Ondernemerschap en Regionale samenwerking & Marketing, primair in de sectoren Bouw, Metaal en Landbouw. Zo ontwikkelt 'Bouwen aan Ambitie' doorlopende ambitieroutes om aansluitingen tussen onderwijs en arbeidsmarkt toekomstgericht te verbeteren. Meer dan 75 scholen in het basis- en voortgezet onderwijs en MBO, en meer dan honderd bedrijven werken mee aan het project. Het gerealiseerde Leerwerkloket bevordert de doorstroming op de arbeidsmarkt door op-, om-, her- en bijscholing, zodat er een betere match ontstaat tussen vraag en bestaand aanbod. De Verspillingsmarkt richt zich op het terugdringen van voedselverspilling en streeft naar een gesloten voedselkringloop. De Regio Deal droeg ook bij aan de promotie van de Wad Opera. Dit livemuziek spektakel over de ruige pracht van het waddengebied trok bezoekers uit het hele land naar de regio. De drie O's weten elkaar steeds beter te vinden, waardoor nieuwe initiatieven en samenwerkingen ontstaan. Projecten worden deels gefinancierd met eigen middelen van initiatiefnemers. De komende tijd wordt de samenwerking in de regio verder versterkt met een samenhangend programma (ANNO III) onder meer gericht op wonen en welzijn.

In het project Holwerd aan Zee stond een aantal onderzoeken centraal in 2021: slib- en sedimentatieonderzoek, hydrologisch onderzoek, onderzoek naar de beschikbaarheid van zoetwater en bodemonderzoek. Alle bedoeld om de mogelijke gevolgen en de haalbaarheid in kaart te brengen van een voorlopig ontwerp. In dat ontwerp zijn opgenomen de toegangseuvel door de kwelder, de schutsluis in de zeedijk, het getijdenmeer, broedeilanden, een boulevard en ruimte voor natuur en recreatie. Dit alles is inclusief een ecologische verbinding met het achterland. De eerste resultaten laten zien dat er een aantal kunstmatige ingrepen nodig zijn om een "werkend" systeem te krijgen. Momenteel wordt nog gekeken of er optimalisaties mogelijk zijn en worden de kosten en baten in beeld gebracht. Naast de overheden (gemeenten, provincie, waterschap en Rijkswaterstaat) zijn ook de Vogelbescherming, LTO Noord en de Waddenacademie inmiddels goed betrokken. Vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) van het Rijk is er ruimte (middelen) voor het verzachten van de randen van het Wad. Het moet nog duidelijk worden of Holwerd aan Zee hieruit kan worden versterkt. De komende tijd werkt Holwerd aan Zee in nauwe samenwerking met de overheden, vogelbescherming en LTO aan het definitieve en haalbare ontwerp, mede naar aanleiding van de onderzoeken. Hierin is ook nadrukkelijk aandacht voor de governance die best lastig bleek tussen een burgerinitiatief en de verschillende overheden. Rond de zomer wordt binnen de regionale overheden besloten hoe Holwerd aan Zee verder te brengen in het gebied. De Regio Deal gelden zijn daar nog steeds ondersteunend aan.

Meer informatie over de twee programma's in deze Regio Deal is te vinden op www.qop.nl en www.holwerdaanzee.nl

4. Oost-Groningen

Met de Regio Deal Oost-Groningen investeren het Rijk en de regio in de basisleefbaarheid en toekomstkracht van Oost-Groningen. Het programma leunt op vier samenhangende pijlers: Leren,

Werk & Inkomen, Gezondheid en Woonomgeving. Het eerste halfjaar van de deal stond vooral in het teken van het neerzetten van de organisatie en het uitvoeren van een nulmeting. Inmiddels zijn binnen alle pijlers projecten gestart. Op www.regiodealoostgroningen.nl staan verschillende projecten beschreven. Hieronder een kleine selectie.

De pijler Leren zet in op ketensamenwerking binnen het onderwijs en met de arbeidsmarkt. Zo volgen met het project Route Rubicon en De Boeg nu honderd vroegtijdig schoolverlaters een aangepast onderwijstraject zodat zij toch een mbo-diploma kunnen halen. Ook wordt een impuls gegeven aan praktijkleren. Jongeren leren vanuit de praktijk een vak en krijgen een door het MBO erkende Praktijkverklaring. Dit mes snijdt aan twee kanten: bedrijven komen zo aan personeel en inwoners staan sterker op de arbeidsmarkt. De pijler Werk & Inkomen investeert daarbij in digitalisering en ondersteunt innovatieve ondernemers, bedrijven en initiatieven. Dit gebeurt ook hier in samenwerking met het onderwijs, zoals in de projecten Makeport Mercurius en InnovatieHub Oost-Groningen. De Pijler Gezondheid zet in op gezonde leefstijl en toegankelijke zorg. In het project Tijd voor Toekomst (Verrijkte Schooldag) krijgen kinderen een brede basis mee, wat bijdraagt aan kansgelijkheid. In alle zes deelnemende gemeenten start het project op twee scholen. Het project Ondersteuner Sociaal Domein zorgt voor een betere verbinding tussen het medisch en sociaal domein. De pijler Woonomgeving richt zich op de gebiedsgerichte aanpak en op verduurzaming van de woningvoorraad. Daarvoor is jouwbespaarcoach.com gestart. Dit project helpt, met inzet van lokale bedrijven, inwoners met bewustwording en verduurzaming. Inmiddels zijn meer dan 20.000 inwoners bereikt, hebben 7.000 inwoners een energiebespaarpakket ontvangen en hebben de (door het project opgeleide) energiecoaches meer dan 750 huishoudens geadviseerd.

De Regio Deal is een katalysator en zet stevig in op het borgen van haar activiteiten in de regio en op de lange termijn. Het gaat niet alleen om de projecten die nu lopen, maar juist om de beweging die zij op gang brengen. Vanuit die beweging hebben de gemeenten in 2021 gezamenlijk een langere termijn agenda opgesteld.

5. Groningen Noord

Met behulp van deze Regio Deal, gesloten op 10 juli 2020, streven Rijk en regio ernaar om de brede welvaart en algemene leefbaarheid in Groningen Noord over tien jaar dichterbij het stedelijk gemiddelde te brengen. Groningen wil een inclusieve stad zijn waar iedereen tot zijn recht komt en op een gelijkwaardige manier kan deelnemen aan de samenleving: in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en op de woningmarkt. In het eerste jaar is veel geïnvesteerd in het inrichten van de organisatie en governance, waarbij er veel aandacht was voor het inbedden van de Regio Deal impuls in de al bestaande structurele wijkvernieuwing.

Inmiddels zijn veel van de projecten binnen de Regio Deal op gang gekomen. Op het vlak van 'maatschappelijk meedoen' worden er wijkbedrijven ontwikkeld, waarbij geleerd wordt van de ervaringen die daarmee zijn opgedaan in Selwerd. Daarnaast is gestart met de realisatie van 'Michi Noeki's': kleinschalige halteplaatsen die zorgen voor toevallige ontmoetingen tussen wijkbewoners en tussen jong en oud. Die ontmoetingen vergroten het welzijn van mensen in de wijk en gaan eenzaamheid tegen. Op het vlak van prettig en veilig samenleven is er bijvoorbeeld een goede samenwerking ontstaan tussen politie en welzijnswerk om ondermijning in wijken tegen te gaan. De Pilot Jongerencoaches problematische jeugdgroepen is opgestart om te onderzoeken of gerichte inzet op de harde kern van een problematische jeugdgroep kan leiden tot een positieve gedragsverandering bij deze jongeren. Binnen de programmalijs kansen voor kinderen zijn inmiddels vier scholen aan de slag met de verlengde schooldag. Dit betekent extra leer- en ontwikkeltijd om zo de kinderen in de noordelijke stadswijken dezelfde kansen te bieden als in de rest van de gemeente.

De gevolgen van corona zijn op meerdere fronten zichtbaar, allereerst voor mensen in gezinnen die het al moeilijk hebben en waar problemen zich opstapelen. Ook participatieprocessen gericht op wijkontwikkeling werden moeilijker. Dit leidde bij een aantal projecten tot vertraging. Om toch vooruitgang te kunnen boeken is er geïnvesteerd in nieuwe werkwijzen en methodes. Zo zijn via de StemvanGroningen meerdere participatieprojecten digitaal begeleid.

6. *Zuidoost Friesland*

De Regio Deal Zuidoost Friesland is een (nieuwe) samenwerking tussen de gemeenten Ooststellingwerf, Weststellingwerf, Opsterland, Smallingerland, Heerenveen, provincie Fryslân en het Wetterskip. In de Regio Deal werken zij samen met de 'mienskip' (gemeenschap) aan het versterken van de brede welvaart in Zuidoost Friesland. Het programma concentreert zich rond twee pijlers: Vitale Kernen en Veerkrachtig Landschap. Het doel van de eerste pijler is het vergroten van de leefbaarheid, onder meer door dorpscentra/winkelgebieden te verlevendigen, via een Regiofonds burgerinitiatieven te ondersteunen of via een Dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM) waarin overheden samenwerken met dorpsbewoners. Binnen de pijler Veerkrachtig Landschap wordt gewerkt aan een meer robuust watersysteem, het versterken van natuur en biodiversiteit en verbeteren/vergroten van de recreatiemogelijkheden zoals de aanleg van fietspaden. In de pijler Veerkrachtig Landschap geeft de Regio Deal een impuls aan de bestaande gebiedsontwikkelingen in het beekdal Linde, het beekdal Koningsdiep en het beekdal Âlde Feanen en Oostelijke Poort Friese Meren. In de bossen van Oranjewoud is door Wetterskip Friesland een duiker geplaatst om zo het water beter vast te houden. Corona heeft enigszins voor vertraging gezorgd omdat men juist met de inwoners nieuwe dorpsvisies wil ontwikkelen. Dat is nu deels – met succes – digitaal gebeurd. Mogelijk is het aantal mensen dat meedeed zelfs hoger geweest. De rust, ruimte en gemeenschapszin in deze regio worden door inwoners hoog gewaardeerd, aandachtspunten zijn de materiële welvaart en de gemiddelde gezondheid. De Regio Deal heeft geleid tot versterking van de samenwerking tussen de overheden. Het regiobestuur heeft uitgesproken te willen onderzoeken of ook na 2023 de regionale samenwerking voort te zetten om regionale thema's gezamenlijk op te kunnen pakken.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via www.regiodealzuidoostfriesland.nl

Landsdeel Oost

7. *Achterhoek*

Deze Regio Deal richt zich op drie pijlers: smart economy, smart living en smart governance. Inmiddels is bijna het gehele bedrag van de Rijksbijdrage beschikbaar aan projecten. Ook de regionale cofinanciering ligt op schema. Het doelbereik is hoog, dit ondanks het feit dat door de Covidpandemie een aantal projecten vertraging heeft opgelopen.

Er zijn verschillende initiatieven gestart die een grote rol spelen in het open innovatiesysteem in de Achterhoek. Goede voorbeelden daarvan zijn: een hotspot voor zakelijke dienstverlening (De Steck), de koppeling van onderwijs met industrie (laagdrempelig experimenteren in het Smart Business Centre CIVON te Uft) en de oprichting van lerende netwerken op inhoudelijk niveau (SmartHub Development). Een succes is de realisatie van een groot aantal startups. Er zijn meer startups gerealiseerd dan is aangegeven in het doelenoverzicht. De fysieke aanwezigheid van deze broedplaatsen draagt bij aan de revitalisering van de regio en versterkt de economische basis van de regio en directe omgeving.

De Vruchtbare Kringloop Achterhoek (VKA) is een belangrijk lerend netwerk van boeren voor de transitie naar kringlooplandbouw. Het netwerk heeft afgelopen jaar hard gewerkt aan een professionele organisatie met uitstraling. Daarmee is een basis gelegd voor het ontwikkelen en uitvoeren van vernieuwde leer- en verbeterprogramma's die impact hebben op de boerenpraktijk. Het VKA is van belang om met boeren samen richting te geven aan nieuwe onderzoeken, voldoende boeren die willen deelnemen aan praktijkexperimenten en vervolgens de resultaten breed te delen. Concrete pilots zijn onder andere: omgaan met stikstof op eigen bedrijf (BES-pilot), nieuw sturingsmodel (Marke-model) en een pilot voor combi van akkerbouw-veehouderij. Dat deze vraaggestuurde aanpak van onderzoek en experimenten gecombineerd met kennisdeling belangrijk is, zien we onder andere bij Wageningen Universiteit (WUR) die de boerenbetrokkenheid bij onderzoek een belangrijk aspect vindt in de regionale aanpak in de Achterhoek.

In 2021 is een businessplan Achterhoek Deelvervoer Coöperatie opgesteld met de opgave om middels een coöperatie de fijnmazige bereikbaarheid in de Achterhoek beter te organiseren en verder uit te rollen. Marktpartijen vinden een ruraal gebied als de Achterhoek niet aantrekkelijk genoeg om met deelvervoer aan de slag te gaan. Daarom is de Achterhoek als rurale regio zelf aan de slag gegaan om dit coöperatief op te pakken. Het businessplan geeft de juiste haakjes om nadere stappen te zetten tot het opzetten van een deelvervoer coöperatie. Het opzetten van een regionale Deelvervoer Coöperatie is uniek in Nederland. Door dit de komende jaren vorm te geven kan dit ook dienen als voorbeeld voor andere rurale regio's die met dezelfde bereikbaarheidsuitdagingen te maken hebben.

Een belangrijk onderdeel van de Regio Deal is de ontwikkeling van de Achterhoek Monitor. Met de Achterhoek monitor wordt een overzicht van betrouwbare en feitelijke informatie over de economie en het leven in de Achterhoek. De informatie wordt samengesteld door een team van onafhankelijke onderzoekers. Er is begeleiding door een stuurgroep van deskundigen die de wetenschappelijke kwaliteit en de onafhankelijkheid van de duiding bewaken. In 2021 is de tweede monitor verschenen.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via <https://8rhk.nl/regio-deal-achterhoek-mooie-resultaten-2019-2020/>.

8. Twente

De Regio Deal Twente richt zich op vier actielijnen: versterking van de technologische kracht, de arbeidsmarkt, het vestigingsklimaat en de transitie naar een circulaire economie. Inmiddels is van de Rijksbijdrage (€30 mln.) €28,7 mln. aan projecten beschikt. De uitvoering van deze Regio Deal ligt grotendeels op schema, ondanks merkbare impact van de coronacrisis. De vertraging in projecten ten opzichte van het voorjaar lijkt langzaam te zijn ingehaald.

De Regio Deal blijkt een vliegwiel voor een regionale samenwerking. De regionale samenwerking loopt goed, met gelijkwaardige vertegenwoordiging in de Twente Board vanuit de overheid, ondernemers en het onderwijs. De transformatie van Regio Twente naar de triple-helix samenwerking '(stichting) Twente Board', met daaronder een eigen uitvoeringsorganisatie 'Twente Board Development (BV)' versterkt de governance in Twente. Dit is per 1 juli 2021 ingegaan. Twente Board is inmiddels de formele convenantpartner van de Regio Deal Twente.

Er is een noodzaak geconstateerd voor meer regie op de vele initiatieven die er lopen in de regio. Dit heeft geresulteerd in het Talentpact Twente. Inmiddels zijn er twintig creatieve broedplaatsen in Twente gestart (doel was tien). De aantrekkingskracht op bedrijven is groter dan verwacht, wat zichtbaar is in de bijdrage in de private cofinanciering. De regionale spreiding is zichtbaar en de onderwerpen divers. Zo worden nieuwe technieken gebruikt voor cyberveerbaarheid, technische

kunstwerken, een digitale muziekschool en om oude ambachten mee te combineren. Monitoring van het effect op de regio is gestart in samenwerking met Saxion.

In Twente wordt gewerkt vanuit de brede welvaart gedachte. Dit initiatief komt uit de Twente Board (triple helix samenwerking). Bij monitoring is de focus komen te liggen bij het meetbaar maken van Bruto Twents Geluk, dat wordt ontwikkeld op initiatief van en samen met Young Twente Board. Dat heeft zeker raakvlakken met brede welvaart, maar er is gekozen voor een term die jongeren meer aanspreekt.

Om de bereikbaarheid en het vestigingsklimaat in Twente te ondersteunen wordt in de Regio Deal Twente onder de nationale doelstelling van "Duurzame mobiliteit" ook geïnvesteerd in de uitbreiding van de bestaande kade om de modal shift mogelijkheden op het nieuwe aan het Twentekanaal gelegen multimodale logistieke bedrijventerrein Business XL te vergroten. De voorbereidende werkzaamheden lopen en de realisatie zal starten nadat Rijkswaterstaat de verruiming van de Twentekanalen op deze locatie heeft afgerond.

De komende jaren wordt meer ingezet op de opschaling van projecten als circulair textiel en circulaire landbouw.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via <https://www.twente.com/twente-board/regio-deal-twente>.

9. Cleantech regio

Het doel van de Regio Deal Cleantech Regio is het leggen van een structurele basis voor een langdurige aanpak om in de regio groene, duurzame en inclusieve economische groei te realiseren, waarbij de investeringen als gevolg van de Regio Deal werken als een hefboom voor toekomstige samenwerkingen. Hiervoor worden projecten in twee pijlers uitgevoerd: Cleantech werkt en Groene Groei.

Inmiddels worden de eerste resultaten zichtbaar. Zo is er veel progressie bij projecten op het gebied van Circulaire Economie en het project De innovatieve coöperatie (Agro food). In het programma toekomstbestendige bedrijventerreinen zijn inmiddels al 25 deelprojecten van start gegaan. In het kader van Groene Groei (innovatieve energiesystemen) zijn in 2021 grote stappen gezet in het waterstofproject GldH2. Er wordt ingezet op het oprichten van een groene waterstoffabriek in Zutphen. Dit moet het grootste openbare waterstofstation van de regio worden. De eerste stap is om tien bussen op waterstof te laten rijden. Andere onderdelen zijn: de inrichting van waterstofopslagsystemen, de opbouw van een waterstoftransportketen en de stimulering van waterstofgebruik in industrie, zwaar transport, openbaar vervoer en gebouwde omgeving. Dit project is een spin off van private investeringen. Het gaat om een miljoeneninvestering waarbij niet alleen wordt ingezet op elektronen maar ook op warmte.

Verder is in 2021 gestart met de gebiedsontwikkeling van de stadscampus Deventer (stadscampus KIEN). Dit betreft de gebiedsontwikkeling in een gebied tussen binnenstad, station en de Saxion Hogeschool, waarbij onderwijsinstellingen, adviesbureaus, schouwburg en de gemeente samenwerken. Het doel is om krachten tussen studenten en bedrijven te bundelen om ze te verleiden en behouden voor de regio.

In 2021 is in het programma Circulaire bedrijven het multidisciplinaire fieldlab CIM opgericht (Circulaire Innovatie in de Maakindustrie). Het CIM gaat over interdisciplinaire innovatieprojecten voor het werken aan circulaire uitdagingen van bedrijven met als doel: techno-socio-economische innovaties voor waardebehoud van grondstoffen, halffabricaten en producten in kringlopen. Het Fieldlab mobiliseert benodigde kennis en kunde in de Cleantech Regio en Oost Nederland. Het Fieldlab verbindt de kennis in de lectoraten, academies en opleidingen van Saxion voor interdisciplinaire samenwerking gericht op praktische oplossingen voor bedrijven.

In het algemeen lopen de projecten van de Regio Deal Cleantech Regio conform planning en liggen deze goed op schema. Slechts twee projecten blijven daarop achter. Bij de Techniek Fabriek Zutphen ontbrak het aan een goede penvoerder voor het opstellen van een gedegen Plan van Aanpak. Inmiddels is deze penvoerder gevonden. De verwachting is dat het project in het eerste kwartaal van 2022 beschikt gaat worden. Het project [Vindwerk.nl](https://vindwerk.nl) (Platform stad als werkgever) stagneert doordat de markt in een jaar tijd is veranderd van een markt met veel werkzoekenden naar een markt met enorme krapte. Om die reden wordt het project herijkt.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via <https://www.cleantechregio.nl/samen-werken-aan/regio-deal>.

10. Foodvalley

De initieel langere aanlooperperiode in deze Regio Deal heeft zich duidelijk uitbetaald in de huidige samenwerking; partners weten elkaar te vinden en werken samen in Rijk-regio verband en in de regionale structuren die in 2020 zijn vastgelegd in de regionale samenwerkingsovereenkomst. In 2021 is daarnaast veel geïnvesteerd in het leggen van verbindingen: tussen de sporen en thema's, met nationale ontwikkelingen (zoals landbouwthema met stikstofaanpak en kringlooplandbouw), en met ontwikkelingen bij gemeenten met aandacht voor organiseren van draagvlak en betrokkenheid vanuit de Regio. Om deze ontwikkelingen te ondersteunen is een communicatiestrategie ontwikkeld met bijbehorende instrumenten. Inmiddels wordt er in alle drie de sporen goede voortgang geboekt, hoewel de effecten van Covid-19 maatregelen wel invloed hebben op activiteiten met fysieke bijeenkomsten (o.a. co-creatie, werving studenten).

Thema 1 richt zich op versnelde transitie in de landbouw. Experts hebben in samenspraak met stakeholders 25 innovaties goedgekeurd die getest gaan worden in de Proeftuin van ruim 70 bedrijven. Dit betreft 12 innovaties met emissie reducerende maatregelen, 8 met circulair veevoer en 5 bodemverbeteringsprojecten. Er vindt nog aanvullende werving plaats waarbij speciale aandacht gaat naar structurele maatregelen. Het ontwerp voor het Regionaal Omgevingsmeetnetwerk Luchtkwaliteit is uitgewerkt en de eerste metingen zijn gestart. Er wordt momenteel ook gezocht naar manieren om het netwerk uit te breiden met depositiemetingen ammoniak. Voor Thema 2 wordt volop onderzoek gedaan naar voeding en gezondheid, waarin onderzoekers samenwerken met lokale en regionale organisaties en netwerken. Bijvoorbeeld naar het effect van een plantaardig dieet op de vitaliteit van ouderen; of naar het gezonder en duurzamer maken van restaurantmenu's, waaraan meer dan 35 restaurants meedoen. Thema 3 betreft kennis en innovatie: in 2021 zijn 7 investeringen gedaan in gedeelde onderzoeksapparatuur en is de eerste aanvraag voor gedeelde faciliteiten gehonoreerd (Insect Experience Centre). Ook is de Shared facility finder uitgebreid met 50 organisaties. Raad en Staten hebben een definitief besluit genomen over de World Food Centre Experience, en aan de Experience wordt momenteel volop gebouwd. Tot slot wordt er bij de Food Academy Nijkerk hard gewerkt aan een Leven Lang ontwikkelen traject, waarbij de werving van

leerlingen en leerplekken na een lastigere periode door de gevolgen van Covid-19 weer op stoom is gekomen.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden op www.regiodealfoodvalley.nl.

11. Fruitdelta Rivierenland

De centrale opgave van de Regio Deal FruitDelta Rivierenland is om het ecologisch, sociaal en economisch kapitaal van FruitDelta Rivierenland de komende jaren in samenhang en gericht te versterken. Dit gebeurt in een partnerschap van Rijk, Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, Gebiedscoöperatie Rivierenland, RW-POA (Regionaal Werkbedrijf en Platform Onderwijs en Arbeid) en de Regio Rivierenland (GR samenwerkende gemeenten Rivierenland). De Regio Deal FruitDelta Rivierenland kent vier programmalijnen. De programmalijn INCLUSIEF is gericht op de ontwikkeling van een toekomstbestendige arbeidsmarkt voor inwoners van regio Rivierenland en versterking van inclusie op het gebied van financiële zelfredzaamheid en huisvesting. Met de programmalijn FRUIT wordt gewerkt aan het verslimmen, versterken en verduurzamen van de tuinbouwsector, (agro)logistiek en de sector gericht op recreatie en toerisme. Bij de programmalijn DELTA ligt het accent op waterbeschikbaarheid en de energietransitie. Doel van de programmalijn SAMEN is het versterken van de samenwerking in Rivierenland en daarmee het integraal oppakken van de andere drie programmalijnen.

Eind 2020 is begonnen met de uitvoering van de Regio Deal. Inmiddels zijn 29 projecten van start gegaan, waarvan een deel al succesvolle resultaten laat zien. De Fruit Tech Campus is bijvoorbeeld een brede publiek-private samenwerking, waarbij ook ondernemers investeren in het project met als doel een unieke fruitgerichte opleiding waarbij onderwijs met betrekking tot teelt, technologie en data binnen de fruitsector samengebracht wordt. In project Streeckerij de Betuwe wordt de koppeling gelegd tussen 'beleving' en de hedendaagse agribusiness; een laagdrempelig streekbelevingspark dat zich richt op de promotie van fruit en andere streekproducten in combinatie met speeltoestellen en activiteiten die met fruit te maken hebben. Het meest recente resultaat van deze Regio Deal zijn 'de pleintjes van morgen' van het project Betuws Plastic Circulair, waarin gescheiden ingezamelde grondstoffen hergebruikt worden in straatmeubilair in elke gemeente. Op deze manier wordt het herkenbaar dat we met schone grondstofstromen tot mooie producten kunnen komen en wordt circulariteit (maar ook de Regio Deal met het Rijk) meer tastbaar voor inwoners van de regio.

Zie voor meer informatie over de voortgang van de Regio Deal: https://www.fruitdelta.nl/wp-content/uploads/2021/07/1e-Voortgangsrapportage-Regio-Deal-FruitDelta-def_-1.pdf

12. Regio Zwolle

Met de Regio Deal Regio Zwolle zetten het Rijk en Regio Zwolle samen in op een sociaal sterke, circulaire, innovatieve, klimaatbestendige groeiregio Zwolle.

De achttien projecten in vijf actielijnen zijn inmiddels allemaal in uitvoering. Zo is het project 'Rond Ondernemen' gestart, een praktisch opgezet opleidingsprogramma dat ondernemers met circulaire ambities ondersteunt in het opstellen van nieuwe circulaire businessmodellen. Binnen het project 'Port of Zwolle' is een gebiedspaspoort ontwikkeld dat houvast biedt bij het ontwerp van dit havengebied, waarin circulaire bedrijvigheid, energietransitie en klimaatadaptatie centraal staan. Een ander project is de Human Capital Agenda van Regio Zwolle, gericht op het toekomstbestendig maken van de arbeidsmarkt. Inmiddels hebben zich ruim 3.000 inwoners aangemeld voor loopbaanadvies, opleiding of scholing. 735 scholingsvouchers zijn toegekend en 695 mensen zijn succesvol geholpen door

coaching. Ruim 800 werkgevers hebben een subsidieaanvraag ingediend en meer dan 1.400 werknemers volgen scholing of hebben dit afgerond.

De Spoorzone ontwikkelt zich steeds meer tot de nieuwe, creatieve en innovatieve broedplaats van Regio Zwolle, waar mensen wonen, ondernemen, innoveren en elkaar ontmoeten en waar volop kruisverbanden tussen grote en kleine bedrijven, organisaties en onderwijsinstellingen ontstaan. Het zogenoemde ECO-team, bestaande uit ambassadeurs, investeerders, specialisten en kwartiermakers uit verschillende sectoren, jagen ontwikkelingen aan, helpen initiatieven verder en zorgen voor bundeling van investeringskracht. In het Vechtdal wordt gewerkt aan versterking van de recreatieve beleving en regionale economische groei, met behoud en versterking van natuurwaarden. Er is een nieuw fietspad opgeleverd tussen Hardenberg en Rheeze, bestemd voor recreatie en woon-/werkverkeer. Ook is een pilot gestart met elektrisch varen. Langs een deel van de oevers langs de Vecht wordt de stortsteen verwijderd en worden oude slenken in de uiterwaarden hersteld. Dit zorgt voor verbetering van omstandigheden voor waterfauna.

De uitvoering van deze Regio Deal wordt door een onafhankelijke adviescommissie begeleid. Het Rijk draagt € 22,5 miljoen bij aan de Regio Deal. De cofinanciering vanuit de regio loopt inmiddels op tot circa € 52 miljoen.

Zie voor meer informatie over deze Regio Deal: <https://regiozwolle.info/regiodeal>

13. Veluwe

Voor de Regio Deal Veluwe investeren Rijk en Veluwe partijen in: het optimaliseren van het ruimtegebruik, bestemmingsmanagement, duurzame mobiliteit, het Vakantiepark van de Toekomst en een gezamenlijke agenda voor wet- en regelgeving. Na de ondertekening van de deal in de zomer van 2020 kwam de uitvoering van deze deal moeizaam op gang. Het blijkt voor veel regionale partijen lastig te zijn om projectmatig te werken in of nabij het omvangrijke Natura2000-gebied de Veluwe. In 2021 heeft de provincie daarom extra begeleiding ingezet om de uitvoering van projecten op gang te brengen. Daarbij is gekozen voor grootschalige (ruimtelijke) projecten. In 2021 zijn er zes van dergelijke projecten van start gegaan.

Het project Staverden is inmiddels een mooi voorbeeldproject van ruimtelijke integrale aanpak: het is een brede integraal aanpak van een specifiek gebied met eigen opgaven. Het project is voor het Geldersch Landschap & Kasteelen belangrijk om te onderzoeken hoe je een landgoed in 21ste eeuw kunt beheren in relatie tot de opgaven van deze tijd. Kwaliteit is leidend bij de plannen. Daarom is eerst goed in beeld gebracht wat de kwaliteiten van het gebied zijn. Dit is vervolgens vertaald in een beheervisie, waarbij er aandacht is voor de complexiteit en de dynamiek in het gebied, hetgeen resulteert in een brede insteek voor natuur, water, landbouw, erfgoed en recreatie.

Om toerisme en natuur beter met elkaar in balans te brengen worden er toegangspoorten naar de Veluwe gecreëerd, van waaruit bezoekers als vanzelf de meest gewenste routes kunnen volgen om het gebied te ontdekken, zodat de recreatieve druk op kwetsbare natuurgebieden vermindert. In dat kader is in 2021 gestart met de ontwikkeling van het Masterplan VelwezooM. De balans tussen natuur en recreatie is in de VelwezooM ernstig verstoord. De focus ligt dan ook op de actielijnen bestemmingsmanagement en mobiliteit. Al vele jaren zoeken belanghebbenden naar oplossingen voor de problematiek, zoals parkeeroverlast, lawaai en 'overbetreding' van kwetsbare gebieden. Het kopen van een manege in dit gebied bleek de katalysator voor gebiedsontwikkeling. De gezamenlijke partijen gaan nu het gebied opnieuw inrichten (schuiven van functies). Met een verkeersplan wordt verder

gewerkt aan bezoekersspreiding. Tegelijkertijd is er ook een OV-aanpak om zo te komen tot minder autobewegingen en de ruimtelijke spreiding van recreanten.

Bij het opstellen van een gezamenlijke agenda voor wet- en regelgeving is in 2021 een verkenning gemaakt bij partners wat zij als knellend of als barrière ervaren bij de toeristische ontwikkeling van de Veluwe. Vanuit die diversiteit aan thema's zijn er nu drie geselecteerd waarmee de diepte wordt ingegaan door experts. Dit moet leiden tot een advies en een mogelijke aanpassing van wet- en regelgeving. Ook kan worden gedacht aan een tijdelijke experimenteerstatus. Het betreft de volgende thema's: verevening baten en winstafroming functieverandering vakantieparken, het tegengaan van uitpolding (het verkavelen van de grond in kleine eenheden zonder goed beheer) en tijdelijke natuur op vakantieparken.

Bij het tegengaan van ondermijning door criminele activiteiten is vooral gekeken naar de preventieve kant. Gezocht wordt naar handelingsperspectieven voor gemeenten en de handhaving. Om handelingsperspectieven concreet te maken wordt toegewerkt naar een barrièremodel voor vakantieparken, waarmee kan worden aangegeven waar en welke interventies het beste, en wanneer, kunnen worden ingezet.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via <https://www.veluweop1.nl/rijk-investeert-in-veluwe/>.

Landsdeel Zuid

14. Brainport

Eind 2021 heeft de Regio Deal Brainport Eindhoven de laatste middelen aan het Muziekgebouw Eindhoven toegezegd. Daarmee is de besteding van de volledige € 370 miljoen voorzien. De eerste projecten laten al resultaten zien. Brainport Eindhoven is een economisch sterke en toekomstbestendige regio waar kennis en innovatie dienen als brandstof om met innovatiekracht en technologie antwoorden te bieden op wereldwijde maatschappelijke uitdagingen. Denk aan de energietransitie, innovaties in de zorg en slimme en groene mobiliteit.

De Regio Deal geeft een impuls aan de totstandkoming van nieuwe maatschappelijke innovaties, het aantrekken en behouden van talent en het versterken van het voorzieningenniveau. Van de projectresultaten plukken alle inwoners van de regio en ver daarbuiten direct of indirect de vruchten. Wat verder in de toekomst zijn nieuwe innovaties die bijvoorbeeld voortkomen uit Eindhoven Engine, een innovatieversneller op het gebied van o.a. energie, mobiliteit en gezondheidszorg. Daarin werken meer dan 70 partners samen met meer dan 380 onderzoekers, studenten en professionals aan projecten zoals het beter kunnen monitoren van de luchtkwaliteit binnen scholen, het tijdig detecteren en voorkomen van hartfalen en het ontwikkelen van apparatuur om CO2 af te vangen uit de lucht. Van de projecten gericht op talent merkt de regio direct resultaten. Zo nemen 260 (75% van alle scholen) po, vo en mbo-scholen deel aan de regeling deskundigheidsbevordering van leraren met als doel het onderwijs in de regio verder te internationaliseren en jongeren op te leiden tot wereldburger. Tot slot maken breed toegankelijke voorzieningen zoals een Urban Sportpark, een Futurelab in het Evoluon, samenwerkende regionale podia, zeer laagdrempelige bibliotheken en vrij toegankelijke Ateliers en Makerspaces de regio voor iedereen een fijne plek om te wonen, werken en recreëren.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via www.brainporteindhoven.com/regiodeal

15. Zeeland

De uitvoering van de Regio Deal Zeeland loopt grotendeels conform planning. Naast de afgesproken investering van €70 miljoen door rijk en regio samen, heeft de regio circa €4 miljoen extra beschikbaar gesteld om het volledige pakket projecten te realiseren. Wel is er door de coronamaatregelen vertraging opgelopen bij de realisatie van de doelen van de Deal. Zo was het lastig reisbewegingen van leerlingen te meten in het kader van het Smart Mobility-project door schoolsluitingen. Data om vervoer in de provincie slimmer te organiseren komt daarom later beschikbaar. Andere onderdelen van dit project hebben daarom voorrang gekregen, zoals het plaatsen van deelfietsen. Ook waren participatietrajecten lastiger vorm te geven, zoals voor de realisatie van de Central Gate bij de haven van Vlissingen. Om deze reden wordt de looptijd van de Regio Deal met 1 jaar verlengd, tot en met 31 december 2023. De eerste twee projecten zijn volledig afgerond: Samenwerking in de Groene Delta zorgde ervoor dat het groene onderwijs in Zeeland behouden blijft en beter aansluit in de keten van groen onderwijs in de regio en ook bij de regionale arbeidsmarkt. Zo blijven ook potentiële arbeidskrachten voor de regionale arbeidsmarkt behouden. De uitbreiding van het bevrijdingsmuseum met de Four Freedoms Experience is gereed onder het motto 'Leren van toen voor een vreedzame toekomst' en meer actueel dan ooit. Met de vaststelling van de "Subsidieregeling Gebiedsgerichte Aanpak Wonen 2022" is ook het laatste deel van het project "Kwaliteitsimpuls wonen en leefbaarheid" van start gegaan. Hiermee kan een beroep worden gedaan op €2.000.000 voor herstructurering en verbetering van woon- en leefkwaliteit in wijken en kernen.

Halfjaarlijks rapporteert de provincie over de voortgang van de Regio Deal aan Provinciale Staten. Voor de meest recente rapportage, zie:

https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/IB21_26d08254.pdf

16. Midden- en West-Brabant

In de Regio Deal Midden- en West-Brabant Makes and Moves zijn 16 projecten in 2020/2021 met de uitvoering gestart. De projecten hebben hierbij fors last gehad van de coronapandemie. Hierdoor is de realisatie in 2020 vertraagd, maar de achterstand is in 2021 weer goeddeels ingelopen. De doelen voor de Regio Deal zijn er op gericht om het MKB in de regio te ondersteunen bij het slimmer, duurzamer en circulair produceren, vervoeren en onderhouden van goederen. Ook zet de Regio Deal met een aantal projecten in op het verkrijgen en behouden van voldoende vakbekwaam personeel, het realiseren van een meer duurzame arbeidsmarkt in de regio. Een voorbeeld hiervan is HTC Topsectoren. In HTC Topsectoren wordt samengewerkt met de stichting vakopleiding Metaal waarmee in 2021 een vakopleiding 'programmeur lasrobots' is opgezet. Een opleiding voor vakmensen waaraan binnen en buiten de regio Midden- en West-Brabant een ernstig tekort is. Inmiddels zijn in 2021 de eerste zes leerlingen opgeleid en hebben een baan én zijn er tien mensen met de opleiding gestart. Verder heeft Biovoice, wat als doel heeft om grote en kleinere bedrijven met elkaar te laten werken aan marktgerichte innovaties en de verbetering van ecosystemen, inmiddels geleid tot 54 samenwerkings- en researchtrajecten waarin 30 gezamenlijke onderzoeklijnen worden uitgevoerd. De Logistics Community Brabant (LCB) combineert verschillende vervoerswijzen in transport met als doel maatschappelijke en economische waarde toe te voegen onder het gelijktijdig verduurzamen en vergroenen van het goederentransport. Hiervoor verbindt zij de 25 Brabantse corridors van het transportnetwerk (trein, binnenvaartschip en vrachtauto). Via interactieve bijeenkomsten is de samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs en de verschillende overheden versterkt.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via <https://regiodealmidwestbrabant.nl/>

17. Parkstad Limburg

De Regio Deal Parkstad Limburg waarbinnen het Rijk, de Provincie Limburg, de Parkstadgemeenten, Stadsregio Parkstad en een brede maatschappelijke coalitie samenwerken, is halverwege de looptijd en volop in uitvoering. Aan in totaal 37 projecten zijn financiële middelen toegekend. Sinds de start is de nadruk van de Regio Deal steeds meer op het thema sociaaleconomische structuurversterking komen te liggen. Ondanks de vertraging door de coronamomstandigheden is de bestuurlijke regionale samenwerking op dit thema versterkt en flankerend aan de Regio Deal is een programma opgesteld, gericht op het verbeteren van onderwijsprestaties, de gezondheid en de arbeidsmarktparticipatie in de regio. Focus in het afgelopen jaar en komende jaar ligt op een integrale, gebiedsgerichte aanpak in kwetsbare wijken. Hiermee wordt geïnvesteerd in onderwijs, gezondheid, arbeidsparticipatie, veiligheid, wonen en voorzieningen. Belangrijk voorbeeld is de in de regio breed gedragen opschaling van het concept 'De Gezonde Basisschool van de Toekomst' en het streven om op regioniveau te komen tot de integratie van dit concept met de 'verlengde schooldag'. Daarmee wordt de transformatie van Parkstad de komende jaren steeds zichtbaarder. Met het programma Grensoverschrijdende Samenwerking probeert de regio de kansen die de grensligging biedt te verzilveren. Twee belangrijke voorbeeldprojecten zijn ZLEU, waarin samen met de RWTH (de technische universiteit van Aken) de positie van Zuid-Limburg in Euregionaal perspectief in beeld wordt gebracht en Velocity, de uitrol van een e-bike leensysteem van de regio Aken over Parkstad, dat een bijdrage levert om deze grensoverschrijdende agglomeratie als één daily urban system te laten functioneren.

Zie voor het laatste nieuws over deze deal: [Regio Deal op stoom met inzet van laatste termijn Rijksmiddelen. – Stadsregio Parkstad Limburg \(parkstad-limburg.nl\)](#)

18. Noordoost Brabant

Sinds het sluiten in juli 2020 van de Regio Deal Noordoost Brabant (2020-2025) is al veel bereikt ondanks de uitdagingen die de coronamaatregelen met zich meebrachten. Regio, provincie en rijk werken samen met ondernemers, kennisinstellingen en inwoners aan het versterken van de brede welvaart, een regio waar het 'Brabantse leven goed is'. Binnen de pijlers Goed Leven, Fijn Wonen en Anders Werken wordt gewerkt aan het verbeteren van het blijfklimaat, een gezonde en veilige leefomgeving en een toekomstbestendige economische ontwikkeling van de regio. Alle 17 projecten zijn van start en volop in uitvoering. Corona en/of krapte op de arbeidsmarkt hebben wel voor vertraging gezorgd waardoor voor verschillende projecten langere looptijden worden voorzien dan aanvankelijk gedacht werd. Verwachting is wel dat alle doelen gerealiseerd kunnen worden. Hiermee is het grootste deel van de rijksbijdrage van € 10 miljoen toegekend evenals de middelen vanuit de cofinanciering. Opvallend is dat veel projecten werken met het inzetten van jongeren, wat van belang is voor de duurzame toekomst van de regio. Ook is door de samenwerking in de Regio Deal een gezamenlijk project 'Samen de handen uit de mouwen' op het gebied van ondermijning en leegstaande stallen gestart. Steeds meer inwoners weten met initiatieven het project 'leefbaarheid in de dorpen' te vinden waarin ook een vitaliteitsscan, een leefbaarheidsscan en wijkatlas zijn opgezet en gedeeld. In het project 'Klaar voor de banen van nu en de toekomst' is een breed palet aan activiteiten en dienstverlening opgezet gericht op duurzame inzetbaarheid en een leven lang ontwikkelen. Met 'SPARK Makers zone' worden bedrijven, jongeren en studenten gestimuleerd om kennis te maken met de nieuwste technieken zoals 3D printers. Het project Puzzelen met Ruimte zorgt in zeven gebieden voor het slim koppelen van kansen, het verbinden met elkaar van ruimteclaims en het benutten van vrijkomende ruimte samen met alle betrokken stakeholders bij integrale gebiedsaanpak zoals bij de klimaatrobuuste herinrichting van het Aa-dal Noord. De omslag naar kringlooplandbouw en daarmee een belangrijke stap naar een duurzame en omgevingsvriendelijkere voedselproductie staat centraal in het project 'Agroproeftuin de Peel' waarin agrarische ondernemers

hierbij ondersteund worden met diverse regelingen en kennisuitwisseling. In het Circular Food Center, een initiatief van Samen Tegen Voedselverspilling, werken overheden, meer dan 100 bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties samen aan oplossingen voor voedselverspilling en duurzame voedselverpakkingen en willen daarin wereldwijd koploper zijn. In het kader van AgriFoodInnovation zijn vier businesscases ingebracht door het bedrijfsleven om versneld twee systeemspelingen mogelijk te maken naar een digitale gewasketen en een slimme varkensketen. Het aantal bedrijven dat hierbij aansluit, groeit elk kwartaal.

De betrokken partijen zijn trots op de Regio Deal die zichtbaar versnelling heeft opgeleverd op de integrale aanpak van regionale opgaven. Er is meer verbinding zowel op bestuurlijk, tactisch als uitvoerend niveau binnen de regio als ook met rijk en provincie. De regionale partners van Regio Deal Noordoost Brabant zijn RNOB (penvoerder), AgriFood Capital, Noordoost Brabant Werkt en de provincie Noord-Brabant.

Zie voor meer informatie over deze deal: [Regio Deal Noordoost-Brabant \(rnob.nl\)](https://www.rnob.nl)

19. Zeeuws-Vlaanderen 'Zeeuwen zelf aan zet'

Vanaf juli 2020 zijn Rijk en regio samen aan de slag met de uitvoering van de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen (2020-2024). Doel is het versterken van de sociale structuur en cohesie van Zeeuws-Vlaanderen door inwoners, bedrijven en organisaties zelf aan de slag te laten gaan. De ambitie is een leefbaar, zelfredzaam en toekomstbestendige regio waar de inwoners trots op zijn. De brede welvaart is toegenomen en inwoners worden en voelen zich actief betrokken bij ontwikkelingen in de regio en zijn in staat uitdagingen op te pakken. Het programma van de deal bestaat uit vier lijnen die elk op hun eigen manier aan de slag gaan met het vormgeven van participatie en sociale cohesie: identiteit en participatie, toekomstbestendig veranderen leefomgeving, voorzieningen innovatief dichterbij en arbeidsmarkt & scholing.

Inmiddels zijn bijna alle projecten van start en is de deal volop in uitvoering ondanks de vertraging door de corona omstandigheden. Een inhaalslag wordt echter snel verwacht nu projecten uit de opstartfase komen. Hiermee is het gros van de middelen uit de rijksbijdrage van € 7,5 miljoen toegekend en lopen de gemaakte afspraken op de cofinanciering volgens planning. Het centrale onderwerp participatie komt goed van de grond en wordt op diverse plekken zichtbaar zoals in Hulst waar een regionaal netwerk van inwoners gezamenlijk aan de slag gaan met de fysieke leefomgeving. Ook is veel geïnvesteerd in kennisdeling en samenwerking zowel op participatie (hoe doe je dat en met welke instrumenten) en in het aan elkaar koppelen van de projecten uit de verschillende lijnen.

Zie voor meer informatie over deze deal: <https://www.economicboardzeeland.nl/economic-board-zeeland/regio-deal-zeeuws-vlaanderen/>

20. Noord-Limburg

Regio Noord-Limburg, provincie Limburg en het Rijk leveren met de in juli 2020 gesloten Regio Deal Noord Limburg (2020-2024) gezamenlijk een bijdrage aan de regionale ambitie om de Gezondste Regio van Nederland te worden. Doel is het bevorderen van de brede welvaart, leefbaarheid, vestigingsklimaat en de economische kracht van de regio in nauwe samenhang met de Investeringsagenda Noord-Limburg (uitwerking van de strategische visie in een Uitvoeringsprogramma op basis van 6 programmalijnen die invulling geven aan een gezamenlijk lange termijn perspectief voor de Regio). De inzet binnen de Regio Deal is gericht op vijf thema's: Future Farming, Vitaal en Gezond, Talent aantrekken en behouden, Veilige en leefbare omgeving,

Grensoverschrijdende samenwerking met Niederrhein. De middelen uit de rijksbijdrage van € 17,5 miljoen zijn inmiddels uitgekeerd en samen met de 17,5 mln cofinanciering door regio en provincie heeft in 2 tranches besluitvorming over 38 projectvoorstellen plaatsgevonden waarvan binnen de 1e tranche in de periode mei-september 2021 19 projectbeschikkingen zijn afgegeven. Naar verwachting zullen de 19 projecten uit de 2 tranche in de periode maart-juli 2022 een beschikking ontvangen. Daarmee is een voortvarende start van de uitvoering gemaakt, waarbij een intensieve samenwerking is en wordt opgebouwd tussen de triple/quattro helix organisaties. Onder andere via vijf Fieldlabs op het gebied van Future Farming, grensoverschrijdende samenwerking, innovatie en circulaire innovaties, maar ook via de ontwikkeling van kennisinstututen op het gebied van Future Farming en Duurzaamheid en Circulariteit wordt breed, grensoverschrijdend en vernieuwend gewerkt aan de realisatie van de Regio Deal doelen. Met Veiligheidsprojecten zoals de vorming van een Regionaal Interventieteam, de uitrol van het Keurmerk Veilig Ondernemen in het buitengebied en de aanpak van vrijkomende agrarische bebouwing wordt hard gewerkt aan een veilige, leefbare en daarmee gezonde omgeving.

Aandachtspunt is de vertraging die is opgelopen door de coronapandemie. Dit geeft met name problemen bij de benodigde tijd voor de bouw van twee onderzoeksfaciliteiten op de Brightlands Campus Greenport Venlo binnen het thema Future Farming en de uitrol van LIFI (Limburg Fit, een uitwerking van de Gezonde Basisschool van de Toekomst). Het verzoek van de regio om de looptijd van de Regio Deal te verlengen tot eind 2025 wordt op dit moment bezien in onderling overleg met betrokken partijen.

Meer informatie over deze Regio Deal is terug te vinden via [Onze krachten bundelen voor een gezonde regio | Regio Noord-Limburg \(rn-l.nl\)](#)

Landsdeel West

21. Rotterdam Zuid

Rotterdam Zuid is net als veel andere kwetsbare wijken in het land hard geraakt door de gevolgen van de coronacrisis. Veel leerlingen en studenten hebben leervertraging opgelopen. De meest kwetsbaren (zoals jongeren, ZZP-ers en mensen met tijdelijke contracten) verloren als eerste hun baan, wat zichtbaar is in de stijging van het aantal bijstandsgerechtigden. Ondanks de negatieve impact van corona zijn er bemoedigende resultaten van de Regio Deal en breder het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ), die op langere termijn perspectief bieden aan inwoners van Rotterdam-Zuid. In 2020 hebben 14 van de 27 scholen daadwerkelijk de 10 uur of meer dagprogrammering gerealiseerd (thema school). Ook is een pilot voor dagprogrammering in het voortgezet onderwijs (VO) opgezet en vordert de herstructurering van het VO. Hiermee wordt een toekomstbestendiger aanbod van voortgezet onderwijs gerealiseerd. Het programma Samen voor Zuid (thema werk) zorgt voor een intensievere dienstverlening aan werkzoekenden. Doel is meer werkcoaches, het wegwerken van belemmeringen, waarborgen van inkomenszekerheid en het zoeken naar geschikte vacatures. Ten behoeve van de grondige aanpak particuliere voorraad (thema wonen) zijn meerdere woonblokken in de focuswijken geselecteerd met de ambitie om zoveel mogelijk woningen samen te (laten) voegen. Voorbeelden zijn Carnisse Poort, Boulevard Zuid en de Fazantstraat. Wat betreft cultuur zijn theater Zuidplein en bibliotheek Rotterdam sinds 2020 de bewoners van het nieuwe Kunstenpand Hart van Zuid, waardoor er een gezamenlijke theater -en bibliotheekfunctie is op Zuid. Ook is met verschillende partijen (onderwijs en cultuur) binnen en buiten Rotterdam (waaronder het Rijk) het idee van een nationaal cultureel wetenschappelijk instituut in Rotterdam uitgewerkt tot de Cultuurcampus. Beoogde locatie is de Maashaven met een start medio 2022. Tenslotte is de gemeente Rotterdam in het kader van de Regio Deal betrokken bij de uitvoering van pilots rondom persoonsgerichte interventies (thema veiligheid). Zo is het in 2019 gestarte project rondom licht verstandelijk beperkte mensen in de

strafrechtketen (LVB-project) in 2020 uitgebreid naar Oud-Charlois en Carnisse. Het doel is om de preventieve aanpak van de jongeren in deze wijken en in de Tarwewijk te versterken.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden in de [jaarstukken Rotterdam 2020. Nationaal Programma Rotterdam Zuid](#) en in de [Collegiebrief over voortgang Nationaal Programma Rotterdam Zuid 2020 Gemeente Rotterdam \(raadsinformatie.nl\)](#)

22. Den Haag Zuidwest

De Regio Deal Den Haag Zuidwest investeert in de brede welvaart van de regio langs drie pijlers: 1) sociale samenhang en veiligheid 2) vitale inwoners en 3) activeren, leren en werken in de (wijk)economie. Net als in andere kwetsbare gebieden, heeft de coronacrisis ook impact op Den Haag Zuidwest en de Regio Deal projecten. Zo is ontmoetingscentrum Allekanten beperkter open geweest, maar heeft desondanks goede resultaten geboekt. Ruim 800 omwonenden kwamen langs en er hebben activiteiten plaatsgevonden gericht op het leveren van een positieve bijdrage in de wijk. De Participatiekeuken heeft – ondanks alle beperkingen – 100.000 maaltijden bezorgd. Pandje 4 is erin geslaagd ruim 350 bewoners actief te krijgen in de buurt. De Lief en Leedstraatjes zijn een groot succes. In Zuidwest zijn inmiddels bijna 1.500 bewoners betrokken in 76 straten. Een van de vijf genomineerde straten voor de Verkiezing van de Liefste straat 2021 ligt dan ook in Zuidwest. De werkwijze van Vreedzame Wijk wordt uitgebreid naar andere buurten. Ook werden bewoners, juist tijdens de coronapandemie, gestimuleerd tot gezond gedrag en sport en beweging, bijvoorbeeld via Life Goals dat begin 2020 is gestart. Het Haags Sportkwartier ontwikkelt inmiddels vanuit twee beweeglabs sport- en beweegactiviteiten in co-creatie met bewoners en lokale organisaties. Tijdens de coronapandemie zijn lessen voor volwassenen en jongeren op gebied van taal, techniek en digitale vaardigheden zoveel mogelijk online doorgegaan. Dat was een behoorlijke uitdaging in een gebied als Zuidwest, waar digitale vaardigheden en toegang tot digitale middelen niet vanzelfsprekend zijn. Om de stap naar werk voor bewoners kleiner te maken en drempels weg te nemen is een methodiek ontwikkeld (de werkfittrajecten) die is toegepast in een aantal Regio Deal projecten. Deze methode wordt geïmplementeerd binnen de bestaande dienstverlening. Op 1 april 2021 is het wijkleerbedrijf van start gegaan. Om de wijkconomie te stimuleren is een bedrijfscontactfunctionaris aan de slag gegaan die kleinschalige ondernemers in Zuidwest bijstaat bij het opstarten en laten groeien van hun bedrijf. Om steun te krijgen voor de grote opgave in Zuidwest – zowel op sociaal, economisch als fysiek vlak – en vanwege de grote impact die de opgave heeft op bewoners, ondernemers en wijkorganisaties is hun stem in de plannen essentieel. Tegelijkertijd vraagt dit ook veel afstemming. Daarom is ten behoeve van de Regio Deal in 2019 de Partnerraad Zuidwest opgericht. Deze ontwikkelt zich inmiddels door tot een breed adviesplatform voor Zuidwest met zo'n 20 zeer betrokken bewoners.

Voor de meest recente voortgangsrapportage zie <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/10866871/1/RIS310659> Bijlage

23. Noordelijk Flevoland

De uitvoering van de Regio Deal is de afgelopen periode verder op stoom gekomen. Dit geldt voor alle drie de pijlers (maritiem cluster Urk, verduurzaming IJsselmeervisserij en MITC) die tezamen een belangrijke impuls geven aan de brede welvaart op Noordelijk Flevoland.

Wat betreft het maritiem cluster Urk is in 2021 het bestemmingsplan voor het binnendijkse bedrijventerrein Port of Urk vastgesteld en zijn inmiddels de eerste gronden uitgegeven. In 2020 is opnieuw gestart met de procedure voor het inpassingsplan voor het buitendijkse bedrijventerrein, de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland. Deze is in juni 2021 definitief vastgesteld, maar er loopt

nog een beroepsprocedure bij de Raad van State. Op het gebied van maritieme innovatie is aan een viertal initiatieven subsidie verleend (totaal ruim € 1 miljoen). Ook is subsidie verleend aan ROC Friese Poort, VMBO Berechja, NHL Stenden, Wageningen Marine research en het Urkse bedrijfsleven voor de ontwikkeling van de Maritieme campus op Urk (totaal € 1.500.000 vanuit de Regio Dealmiddelen). Hiermee wordt het huidige opleidingsaanbod verbreed naar een totaalpakket van maritieme kennis en innovatie. Het scholingsfonds is een groot succes gebleken. Het fonds heeft ruim € 1.000.000 aan scholingstegoedbonnen uitgekeerd. Uit onderzoek blijkt dat de subsidie positief bijdraagt aan de ontwikkeling van arbeidspotentieel in de Maritieme sector. Daarnaast wordt onder andere door de inzet van een boegbeeld en business developers gewerkt aan het verder professionaliseren en verzelfstandigen van het cluster Urk Maritime.

Eind 2020 is in het kader van de verduurzaming IJsselmeervisserij (de tweede pijler) de eerder afgelopen intentieovereenkomst bestendigd in een Bestuursovereenkomst. In deze bestuursovereenkomst committeren de partijen zich aan de invulling van het Actieplan. Met de uitvoering van het Actieplan moet er een visserijsector overblijven die passend is bij de draagkracht van het gebied, met toekomstperspectief voor stoppers en blijvers, en is er ruimte voor het behoud van het cultuurhistorisch erfgoed van de visserij in het gebied. De herstructurering (als belangrijkste instrument) moet daarin voorzien via uitkoop van visrechten en aanvullende (sociaal) flankerende maatregelen. De notificatie van de uitkoopregeling is voorgelegd aan de Europese commissie en medio zomer 2022 wordt de uitspraak van de Europese commissie verwacht. Bij goedkeuring wordt openstelling van de regeling in het 4^e kwartaal van 2022 beoogd.

Ook de vorming van het MITC (de derde pijler) vordert, inclusief de beoogde verplaatsing van het RDW Testcentrum naar en de upgrade van de Duits-Nederlandse windtunnel. De belangstelling van verschillende partijen om samen te werken met/in het MITC neemt toe. Voorbeelden zijn Politie, Brandweer, RWS en Defensie. Met de Politie is in 2021 een LOI afgesloten om te onderzoeken of een nieuw Centrum voor Handhaving en Mobiliteit binnen het MITC-terrein gerealiseerd kan worden. Met de Regionale Brandweer Midden Nederland wordt een LOI voorbereid om te onderzoeken of praktijk trainingen en kennisuitwisseling binnen het MITC terrein kan plaatsvinden. Met TNO/ Automotive Campus Helmond wordt een samenwerkingsverband voorbereid om samen een test, leer en verificatietraject aan te bieden voor overheden en (inter)nationaal bedrijfsleven. Ook de belangstelling van het bedrijfsleven neemt toe. Daarmee wordt de ambitie van de Regio Deal voor de realisatie van een (nationaal en internationaal) toonaangevend testcentrum voor mobiliteit (weg, lucht en water) steeds een stap concreter. De partners zelf zijn bezig een gezamenlijk en complementair portfolio inzichtelijk te maken en verkennen plannen voor doorontwikkeling met een duurzaamheidslab, de vorming van een "digicity" en campusvorming.

Zie voor meer informatie over deze deal: [Regio Deal Noordelijk Flevoland - Digizine Regio Deal \(regiodealnf.nl\)](https://regiodealnf.nl)

24. Bodemdaling Groene Hart

Met de Regio Deal Bodemdaling Groene Hart werken overheden, kennisinstellingen, agrarische sector, bewoners en bedrijfsleven gezamenlijk aan een aanpak voor het omgaan met bodemdaling. Dit gebeurt door innovatieve experimenten uit te voeren en slim samen te werken. Dit geheel moet het handelingsperspectief bieden voor inwoners en (agrarisch) ondernemers op de vraag hoe om te gaan met de effecten van bodemdaling. De kennis die door deze samenwerking wordt opgedaan komt ook ten goede aan andere regio's in Nederland die kampen met bodemdaling.

De (tussen)resultaten op het gebied van kennisontwikkeling bieden inzicht in de langere-termijn effecten van bodemdaling en worden onder meer gebruikt om de samenwerking te versterken en verschillende gremia te voeden, zoals (met) het platform Slappe bodem, Stevige steden, het interbestuurlijk programma Hollands Utrechtse Veenweiden, de NOVI samenwerking, en de veenweide strategieën. De meeste projecten lopen op schema. Doordat een aantal projecten is aangescherpt en goedkoper uitviel, konden er 4 nieuwe projecten worden toegevoegd. Eén daarvan is een project van het Kennis Centrum Aanpak Funderingsproblematiek dat met behulp van de applicatie 'FunderMaps' en het Funderingsloket Groene Hart funderingsrisico's beter in kaart brengt en het bewustzijn over schaderisico's en handelingsperspectief voor woningeigenaren vergroot. Daarnaast is het project over de teelt van lisdodden afgerond en wordt deze kennis verspreid. Het Mobiel Informatiecentrum Bodemdaling is gereed en staat op verschillende locaties om bewoners te informeren. De laatste hand wordt gelegd aan het Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen, één centraal fysiek en digitaal punt voor alle kennis en kennisdeling rond stad en buitengebied.

Medio 2021 is ook de nulmeting over het handelingsperspectief bodemdaling opgeleverd genaamd 'beelden van bodemdaling', waarbij 1.450 inwoners en (agrarische) ondernemers zijn betrokken, als ook medewerkers van de diverse overheden en terreinbeherende organisaties. Hierdoor is onder meer inzicht ontstaan over hoe deze doelgroepen denken over bodemdaling en hoe ze hiermee om willen en kunnen gaan.

Zie voor meer informatie over deze Regio Deal: <https://bodemdalingdebaas.nl>

25. Drechtsteden-Gorinchem

Vanaf 2020 geven de regio Smart Delta Drechtsteden, de gemeente Gorinchem, de Provincie Zuid-Holland en het Rijk in de Regio Deal Drechtsteden-Gorinchem vorm aan het verbeteren van de brede welvaart in de Drechtsteden en Gorinchem langs de pijlers Human Capital, Toegepaste Innovatie en Dynamische Oevers. Hoewel de coronapandemie voor extra uitdagingen heeft gezorgd in de regio en daarmee de Regio Deal, lopen nagenoeg alle projecten volgens planning. De gevolgen van corona zijn vooral zichtbaar geworden op het gebied van personenvervoer over water en Perspct (verbinden van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt), doordat activiteiten ten gevolge van de maatregelen niet door konden gaan. In de pijler Human Capital is gestart met 3 AD-opleidingen aan de Dordrecht Academy, wordt door overheid, ondernemingen en onderwijs geïnvesteerd in de exploitatie van het Innovatie en Afstudeercentrum in Gorinchem, is er het BAAS-platform waar (MBO) studenten, werkzoekenden en werkgevers elkaar vinden om een leven lang te ontwikkelen en zijn de eerste deelnemers via het project 'kansrijk op het Nedstaal terrein' gestart met een praktijkleerprogramma waarmee werklozen duurzaam naar een betaalde baan worden begeleid en personeel van bedrijven om- en bijscholing kunnen krijgen. Op het gebied van toegepaste innovatie wordt onder andere gewerkt aan de Maakfabriek en het Kopgebouw die met de Duurzaamheidsfabriek en de Dordrecht Academy de campusontwikkeling aanzwengelen. Opgestelde innovatie roadmaps en de digital roadmap voor Digital Mainport Drechtsteden geven richting en jagen (praktische) innovatie aan. Bij de dynamische oevers zien we grote investeringen en uitvoeringskracht op nieuwe woningbouw locaties, modal shift in de vorm van verplaatsingen van de bedrijven Peute en Dolderman naar betere gelegen locaties in de regio waardoor vrachtverkeer over de weg kan worden verminderd en er ruimte vrijkomt voor nieuwe woningbouw en natte bedrijvigheid. Ook worden een aantal oevers opgewaarderd door de natuurwaarden én de bereikbaarheid te verhogen.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden op [Regio Deal Drechtsteden-Gorinchem](#)

26. Zuid-Hollandse Delta

De Regio Deal Zuid-Hollandse Delta werkt aan brede welvaart langs de pijlers Duurzaamheid, Landschap en Toerisme, Agrifood, en Onderwijs en Arbeidsmarkt. Daarnaast is governance een belangrijk thema in deze Regio Deal. In 2021 is een nieuwe, stevige, governance structuur opgezet. De samenwerking met de provincie Zuid-Holland en triple helix partners is geïntensiveerd. De regio verkent het opstellen van een strategische agenda, waar ook inbreng vanuit onderwijs, ondernemers, lokale belangenorganisaties, de provincie en het Rijk een plek hebben. De strategische agenda wordt in 2022 verder uitgewerkt en uitgebreid met een investeringsagenda. In de pijler duurzaamheid is gestart met een aantal businesscases, zoals het waterstof-tankstation, het circulair ambachtscentrum in Hoeksche Waard en Nissewaard en de circulaire bouwmarkt op Goeree-Overflakkee. Hiermee neemt het grondstofgebruik af en wordt gewerkt aan duurzamere mobiliteit. De pijler onderwijs en arbeidsmarkt kenmerkt zich tot nu toe door het opbouwen van relaties en het netwerk aan onderwijsinstellingen op de eilanden. Dit moet in 2022 leiden tot de start en uitvoering van een aantal business cases, waaronder de businesscase ontwikkelaanbod leerwerkbedrijven en het mobiliteitsplatform Zuid Hollandse Delta. Bij landschap en toerisme is aan het begin van de Regio Deal onder andere geld gereserveerd voor private- en burgerinitiatieven in de regio. Hierbij zijn inmiddels een aantal uiteenlopende initiatieven geselecteerd die in 2022 aan de slag kunnen gaan, zoals nieuwe (bewijzing voor) wandelroutes, watertappunten en de erfgoedlijn. Tot slot is op het gebied van agrifood het Foodlab Hoeksche Waard geopend, wordt de Robotiller ontwikkeld en zijn twee business cases omtrent bodem begonnen. In deze pijler wordt nadrukkelijk de dialoog en samenwerking aangegaan met de LTO en andere landbouwcollectieven, om zo te komen tot duurzame initiatieven die goed zijn voor zowel de omgeving, als het verdienvermogen van de agrarische ondernemers.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden op [Home - Zuid Hollandse Delta \(regiozhd.nl\)](https://www.regiozhd.nl)

27. Utrecht (Vitale wijken)

Met de Regio Deal vitale wijken Overvecht (Utrecht), Batau (Nieuwegein) en Vollenhove (Zeist) wordt een stevige impuls gegeven aan het toekomstperspectief voor de bewoners: er wordt ingezet op het benutten van de potentie van de wijk en gebouwd aan leefbare, veilige en gezonde wijken met gelijke kansen voor iedereen. De uitvoering is in alle drie de wijken goed op gang gekomen.

Overvecht: In Overvecht wordt voortgebouwd op het fundament van de wijkaanpak Samen voor Overvecht. Binnen de Regio Deal wordt extra ingezet op 3 van de 5 ambities van Samen voor Overvecht, omdat daar gezien de opgave in de wijk extra inzet op nodig is. Het betreft de ambities: Plezierig wonen in een meer gemengde wijk, Perspectief voor de Jeugd versterken en Meedoen & Ondernemen. Vanwege corona(maatregelen) is er een versterking zichtbaar van de bestaande problematiek rondom jongvolwassenen zoals kansenongelijkheid, verleiding van criminaliteit, moeite met het afronden van een opleiding: om die reden is gestart met een integrale aanpak voor jongvolwassenen. De coronacrisis heeft ook positieve effecten: een groter gevoel van verbondenheid in Overvecht, mooie vrijwilligersinitiatieven (waaronder Buurtmaaltijden, Zorgzusters, muziek voor ouders) en meer mensen thuis betekent meer sociale controle. Er is een begin gemaakt met het zoeken naar meekoppelkansen. Zo is er met de provincie Utrecht gesproken over verkeersveiligheid, versnelling woningbouw en de energietransitie in Overvecht.

Batau: Dankzij de Regio Deal is een bredere buurtaanpak in Nieuwegein mogelijk en was een buurtaanpak nooit eerder zo integraal van opzet. Afgelopen periode is meer inzicht verkregen in de opgave van het gebied, is gewerkt aan een netwerk van bewoners en professionals, zijn projecten opgestart en quick wins gerealiseerd, waaronder: presentatie van eerste schetsen voor de openbare

ruimte, start van het werkteam Muntenbuurt, uitvoering van een diepgaande veiligheidsanalyse met bijbehorende eerste acties en de oplevering van de woonzorgwijzer.

Vollenhove: In 2020 is gestart met de wijkaanpak Vollenhove Vooruit. In de afgelopen periode is gewerkt aan het opzetten van projecten en een netwerk waarin wordt samengewerkt met diverse partners en projectgroepen (netwerkstructuur). Het realiseren van ontmoetingsplekken was een prioriteit. Resultaten zijn onder meer: contacten in de wijk zijn uitgebreid, onder meer door de inzet van een kwartiermaker. Naast de technische renovatie van de L-flat is ook de sociale aanpak, intensieve begeleiding van en hulpverlening aan bewoners in volle gang. Dit in samenwerking met het Instituut voor Publieke waarden (actieonderzoek en doorbraak methode). Met de opening van een nieuw buurtpunt ('t Volle Hof) waarin ook het sociale team en CJG zijn gevestigd, kunnen buurtbewoners terecht voor het ontmoeten, activiteiten en hulpvragen. Voor heel Vollenhove wordt een gebiedsvisie ontwikkeld, in 2021 is een inspiratiedocument Parkplan Vollenhove door de raad vastgesteld. De eerste 300 woningen van de L-flat zijn intussen afgesloten van het kookgas: de mogelijkheden voor Vollenhove gasvrij worden verder onderzocht. De buurtboa heeft zijn plek veroverd in de wijk. Door middel van gericht toewijzen zijn de eerste bewoners gehuisvest die voorrang hebben gekregen omdat ze een maatschappelijke rol gaan spelen in de buurt.

De nulmeting van de monitoring van de RD Vitale wijken door het RIVM is gerealiseerd en levert veel informatie op over de wijken. Door nieuwe inzichten wordt opschaling naar andere wijken en gemeenten mogelijk. In de Community of Practice leren deelnemers van elkaar wat werkt. In 2022 zullen kennispartners de nulmeting per wijk definitief maken en wijk specifiek uitbreiden.

28. Maritiem Cluster Kop van Noord-Holland

In de Regio Deal Maritiem Cluster Kop van Noord-Holland zetten gemeente Den Helder, Provincie Noord-Holland en de stuurgroep De Kop Werkt! zich samen met het rijk in voor het versterken, verbeteren en versnellen van bestaande en nieuwe Human Capital activiteiten, maritieme opkomende technologieën en de energietransitie-waterstofeconomie.

Na de ondertekening van de Regio Deal is flink ingezet op het inrichten van een goede governancestructuur. De Regio Deal heeft een aanzuigende werking, waardoor ook nieuwe partijen aanhaken: zowel ondernemers, het onderwijs als vanuit verschillende departementen die de Regio Deal hebben ondertekend, en ook departementen die dat niet hebben gedaan.

De programmalijn Human Capital fungeert als paraplu over de andere twee programmalijnen heen. Zo worden bij het te sluiten leerwerkakkoord in de programmalijn Human Capital ook de programmalijnen maritieme technologieën en waterstof betrokken en is er een overeenkomst met het Clusius College gesloten over het organiseren van MBO-keuzedelen rondom het METIP (drones, XR/VR, 3D-printing). Met de New Energy Coalition, wordt verkend of en hoe het onderwijs vormgegeven kan worden in relatie tot waterstof. De start van twee Associate Degree's in september 2021 is bovendien een feit. In de programmalijn maritieme opkomende technologieën is inmiddels een zelfstandige organisatie opgericht: het Maritime Emerging Technologies Innovation Park – METIP. De fysieke locatie van het METIP is eind 2021 geopend op Willemsoord; een toonaangevende locatie met veel maritieme geschiedenis. De Koninklijke Marine gebruikt een deel van deze locatie o.a. voor simulaties. Ook hebben een aantal ondernemers hun intrek genomen in het gebouw. Tot slot vinden er veel activiteiten plaats in het kader van de programmalijn energietransitie-waterstofeconomie. Zo is er een samenwerkingsverband opgezet met lokale, regionale en bovenregionale stakeholders, is er gestart met de voorbereiding voor de aanvraag voor de Hydrogen Valley status en is via het project H2Gateway de businessanalyse naar een blauwe waterstoffabriek afgerond.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden op [Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland - Gemeente Den Helder](#)

29. Zaan IJ

De Regio Deal ZaanIJ is een samenwerking van de gemeenten Zaanstad, Oostzaan, Amsterdam en de provincie Noord-Holland en richt zich op de pijlers 1) Leefkwaliteit en Groen, 2) Ontplooiingskansen en 3) Sociale ontwrichting en ondermijning.

Door corona zijn de achterstanden en de kloof tussen inwoners en overheid groter en zichtbaarder geworden. Voor jongeren heeft de pandemie geleid tot meer (onderwijs)achterstanden met impact op sociale interactie, mentale weerbaarheid en bestaanszekerheid (werkloosheid, tekort aan stageplekken, huisvesting). Ook is het moeilijker te zien wat achter de voordeur gebeurt, omdat het minder makkelijk was om hulp te zoeken, bijvoorbeeld bij financiële problemen en huiselijk geweld. Het wegvallen van inkomsten en dagbesteding voor jongeren en volwassenen, de avondklok en het gebrek aan perspectief maakte dat criminelen (nog) meer voet aan de grond kregen. De Regio Deal draagt bij aan het tegengaan van deze ontwikkelingen. Om de veiligheid en leefbaarheid te verbeteren en ondermijning aan te pakken is een veiligheidsregisseur aangesteld en extra capaciteit in het team Wijkgerichte overlast voor de aanpak van woonfraude en woonoverlast. Waar het gaat om de leefkwaliteit zijn bij verschillende basisscholen de schoolpleinen en het curriculum vergroend, is gestart met Gezond Natuurwandelen en Tegels eruit, groen erin. Ook zijn er afspraken over de realisatie van de natuurinclusieve aanleg van de Dam-tot-dam fietsverbinding, naar verwachting de start de aanleg daarvan in 2023. In de Zaanse wijken Poelenburg en Peldersveld wordt gewerkt aan het versterken van de hele keten van zorg, ondersteuning en onderwijs van 9 maanden tot 12 jaar en het contact richten op de leefwereld van bewoners. Taalontwikkeling, ouderbetrokkenheid en burgerschap zijn hierbij de belangrijkste doelen. In het kader van het Banenplan ZaanIJ worden inlooppunten in de wijken opgezet. Voor de verlengde leertijd wordt een alternatieve invulling voorbereid. Interessant om te zien is dat de middelen van de Regio Deal niet alleen van belang zijn voor de rechtstreekse financiering van de projecten, maar ook een katalysator blijken voor meer projecten.

30. ESTEC

In de Regio Deal ESTEC zijn afspraken gemaakt over de ontwikkeling van de Space Campus Noordwijk en een nieuwe internationale ontmoetingsplek op ESTEC. Daarnaast is met deze Regio Deal een financiële bijdrage geleverd aan de Nederlandse inschrijving in optionele ESA-programma's voor de periode 2020-2022. De gemeente Noordwijk en de provincie Zuid-Holland hebben via een nieuwe stichting stappen gezet om de governance te versterken en community-building en business-development op het tot NL Space Campus hernoemde terrein mogelijk te maken. Daarnaast zijn enkele projecten gestart en komt in 2022 de gebiedsontwikkeling op het terrein in de uitvoeringsfase, met onder meer de activering van het open veld en de bouw van een Basecamp. ESTEC en het Netherlands Space Office NSO zijn nauw betrokken bij deze activiteiten. De bouw van de internationale ontmoetingsplek op ESTEC is inmiddels gestart en zal volgens de huidige planning eind 2023 worden afgerond. Daarmee krijgt de NL Space Campus nieuwe faciliteiten om te kunnen fungeren als internationale hub voor onderzoek, onderwijs en bedrijvigheid op het gebied van ruimtevaart.

31. Nucleaire problematiek

Het verwerken en afvoeren van het historisch radioactief afval bij NRG in Petten naar de COVRA in Vlissingen, en de ontmanteling van gebouwen bij NRG in Petten, verloopt conform planning. EZK heeft met NRG een overeenkomst in de vorm van een lening met voorwaardelijke terugbetalingsverplichting afgesloten. In 2021 is een aanvullende lening met voorwaardelijke terugbetalingsverplichting verstrekt. De samenwerking tussen NRG en COVRA verloopt goed. Dat is van belang voor een tijdige verwerking en afvoer van het historisch afval. Een aanjager ziet hierop toe.

32. Caribisch Nederland

In 2020 heeft het kabinet 20 miljoen uit de Regio Envelop beschikbaar gesteld voor Caribisch Nederland. Deze investering was een aanvulling op de 30 miljoen die in 2018 al was vrijgemaakt voor voornamelijk infrastructurele projecten.

De nadruk in deze ronde ligt op sociaaleconomische en ecologische projecten en op governance. Dit bedrag is ingezet ten behoeve van vijf meerjarige projecten: het programma BES(t) 4 Kids, het versterken van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, een jobcentrum op Bonaire, het Koraalherstelplan, en het versterken van de governance van Sint-Eustatius. De uitvoering van deze projecten loopt of is afgerond, zoals de realisatie van een jobcentrum Bonaire.

De incidentele investeringen worden in de komende periode ook verbonden met de nieuwe beleidsinitiatieven uit het coalitieakkoord en de investeringen van 30 miljoen structureel en 35 miljoen voor het Natuur- en Milieubeleidsplan (NMBP).

Financieel overzicht

Tabel 1. Stand van zaken uitputting Regio Envelop

(stand 31 december 2021, bedragen x 1 miljoen)

Opgave	Max. Rijksbijdrage	Reeds uitbetaald aan/overgeboekt naar		Nog beschikbaar te stellen	Einddatum Regio Deal
		Regionale partner	Coördinerend vakdep. ⁴		
<i>Tranche #1</i>					
RD Zeeland	35,00	35,00		-	31-12-22 ⁵
RD Rotterdam Zuid	130,00	130,00		-	31-12-25
RD Brainport Eindhoven	130,00	130,00		-	31-12-25
ESTEC	40,00	-	40,00	-	01-01-22
Caribisch Nederland (1 ^e tranche)	30,00	-	30,00	-	nvt
Nucleaire problematiek	117,00	-	117,00	-	nvt
Subtotaal tranche #1	482,00	295,00	187,00	-	
<i>Tranche #2</i>					
RD Noordoost Fryslân en Holwerd aan Zee	25,00	25,00	-	-	31-12-24
RD Zuid- en Oost Drenthe	20,00	20,00	-	-	31-12-23
RD Natuurinclusieve landbouw	10,00	10,00	-	-	31-12-23

⁴ Verantwoordelijk departement voor de uitvoering van de in de betreffende Regio Deal afgesproken projecten

⁵ Wordt verlengd tot 21-1-2023

RD Twente	30,00	30,00	-	-	31-12-25
RD Achterhoek	20,00	20,00	-	-	31-12-22
RD Foodvalley	20,00	20,00	-	-	31-08-24
RD Groene Hart	10,00	10,00	-	-	31-12-23
RD Noordelijk Flevoland	15,00	7,50	7,50	-	31-12-25
RD Den Haag Zuidwest	7,50	7,50	-	-	31-07-23
RD ZaanIJ	7,50	7,50	-	-	31-12-23
RD Parkstad Limburg	40,00	40,00	-	-	31-12-22
RD West- en midden Brabant	10,00	10,00	-	-	31-12-24
Subtotaal tranche #2	215,00	207,50	7,50	-	
<i>Tranche #3</i>					
RD Zuidoost Fryslân	15,00	15,00	-	-	01-10-24
RD Groningen Noord	15,00	15,00	-	-	01-10-24
RD Oost Groningen	15,00	15,00	-	-	01-07-24
RD Zwolle	22,50	22,50	-	-	31-12-23
RD Veluwe	12,50	12,50	-	-	31-12-24
RD Rivierenland	7,50	7,50	-	-	31-12-23
RD Cleantech	7,50	7,50	-	-	31-12-24

RD Noordoost Brabant	10,00	10,00	-	-	31-12-24
RD Noord Limburg	17,50	17,50	-	-	31-12-23 ⁶
RD Zeeuws Vlaanderen	7,50	7,50	-	-	31-12-23
RD Drechtsteden- Gorinchem	22,50	22,50	-	-	01-10-25
RD Zuidhollandse Delta	7,50	7,50	-	-	01-09-25
RD Utrecht	15,00	15,00	-	-	31-12-24
RD Kop van Noord- Holland	5,00	5,00	-	-	31-12-24
Subtotaal tranche #3	180,00	180,00	-		
<i>Overige</i>					
Caribisch Nederland (2 ^e tranche)	20,00	-	20,00		
Uitvoeringskosten Regio Portefeuille	13,00	-	13,00		
Nog gereserveerd op aanvullende Post Fin.	40,00	-	-	40,00	
Subtotaal overig	73,00	-	33,00	40,00	
Totaal	950,00	682,50	227,50	40,00	

⁶ Het verzoek van de regio om de looptijd van de Regio Deal te verlengen tot 31-12-2025 wordt op dit moment gezien in onderling overleg met betrokken partijen.